

Τακης Αδαμος

δοκιμια

ιδεολογικα · λογοτεχνικα

εκδοσεις ιωλκος 1980

Δύο Λαφές Βλάχο

Δ Ο Κ Ι Μ Ι Α

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ—ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΑΠΛΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ, διηγήματα, «Πολιτικές και Λογοτεχνικές Έκδόσεις», Βουκουρέστι, 1957.

Η ΠΑΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ, μελέτη (σέ συνεργασία με τον Γ. Ζωΐδη) «Πολιτικές και Λογοτεχνικές Έκδόσεις», Βουκουρέστι, 1960.

ΤΟ ΛΑΪΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ, μελέτη και συλλογή τραγουδιών, «Πολιτικές και Λογοτεχνικές Έκδόσεις», Βουκουρέστι, 1964.

ΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ, διηγήματα, «Πολιτικές και Λογοτεχνικές Έκδόσεις», Βουκουρέστι, 1966.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ, διηγήματα, Έκδόσεις «Σύγχρονη Έποχή», Αθήνα 1976. Δεύτερη έκδοση 1978.

ΤΟ ΛΑΪΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ, μελέτη, δεύτερη έκδοση συμπληρωμένη. Έκδόσεις Θ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1977.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΜΑΣ (Από μια άλλη σκοπιά), μελέτη. Βιβλίο Α' πεζογράφοι. Έκδόσεις Θ. Καστανιώτη, Αθήνα 1979.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΜΑΣ (Από μια άλλη σκοπιά), μελέτη. Βιβλίο Β'. Ποιητές. Έκδόσεις Θ. Καστανιώτη, Αθήνα 1980.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΣΟΛΟΧΟΦ: «Η μοίρα ενός ανθρώπου», νουβέλα, μετάφραση από τα ρούσικα, «Πολιτικές και Λογοτεχνικές Έκδόσεις», Βουκουρέστι 1959. Επανέκδοση «Σύγχρονη Έποχή», Αθήνα 1978.

ΛΙΒΙΟΥ ΡΕΜΠΡΕΑΝΟΥ: «Η εξέγερση», μυθιστόρημα, μετάφραση από τα ρουμάνικα, «Πολιτικές και Λογοτεχνικές Έκδόσεις», Βουκουρέστι, 1966.

ΤΑΚΗ ΑΔΑΜΟΥ

Δ Ο Κ Ι Μ Ι Α

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	
ΑΡ. ΒΙΒΛΙΟΥ	55762
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΠΡΟΣ.	2/9/2014
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.	808.84 ΑΔΑ

Κωδ. Εγγ. 8451

ΙΩΑΚΟΣ

«Κάθε πρόβλημα τῆς Τέχνης ὀδηγεῖ πάντα σὴν ἀναζήτηση τῆς ἰδεολογίας τοῦ τεχνίτη, ποιά ἔννοια γιὰ τὸν κόσμο ἐκφράζει, ποιά θεωρία καὶ κοσμοαντίληψη βγαίνει ἀπὸ τὸ ἔργο του, καὶ πολλές φορές ἡ ἰδεολογία του αὐτὴ τυχαίνει νὰ μὴν εἶναι συνειδητὴ καὶ στὸν ἴδιο τὸν τεχνίτη ἢ καὶ νᾶναι ἀντίθετη μὲ τις ἐνδόμυχες προθέσεις του».

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ

Τέχνη και ζωή

“Όλο και συχνότερα ακούγονται τὸ τελευταῖο διάστημα — ἀπὸ κριτικούς καὶ στοχαστὲς τῆς ἄρχουσας τάξης — ἀνήσυχες φωνές γιὰ τὴν πορεία τῆς σύγχρονης ἀστικῆς τέχνης, γιὰ τὴ διάσταση τῆς τέχνης αὐτῆς μὲ τὸ πλατὺ κοινό. Μιὰ διάσταση ποὺ ὅλο καὶ μεγαλώνει, ὅσο οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἄρχουσας τάξης στὴν τέχνη γίνονται πιὸ ἐνδοστρεφεῖς, ὅσο δημιουργοῦν μὲ τὴν πλάτη γυρισμένη πρὸς τὴ ζωὴ, ὅσο — μ’ ἄλλα λόγια — ἡ δημιουργία τους παύει ν’ ἀνταποκρίνεται στὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα καὶ βυθίζεται στὸν ἄκρατο ὑποκειμενισμό.

“Ένας ἀπὸ τοὺς ἀστούς κριτικούς ὑποστηρίζει ὅτι ἡ τάση αὐτὴ τῆς ἀστικῆς τέχνης «...ὕπογραμμίζει τὴν τάση τοῦ ἀτόμου νὰ βλέπει τὸν ἑαυτό του σὰν τὴ μόνη πραγματικότητα καὶ τὴ βαθύτατη καὶ ἀσυμφιλίωτη ἀντίθεσή του μὲ τὴν γύρω του κοινωνία, τὴν ὁποία θεωρεῖ ἀνεπίδεκτη μεταβολῶν καὶ γι’ αὐτὸ καὶ διαγράφει τὸν ἀγῶνα γιὰ τὸ μετασχηματισμὸ της».

“Ένας ἄλλος λέει τὰ ἴδια πράγματα, ἀλλὰ μὲ περισσότερὴ καθαρότητα καὶ σαφήνεια: «... Ὁ καλλιτέχνης — ὁ γνήσιος — παραμένει σήμερα διπλᾶ ἀπροσάρμοστος, ἐπαναληπτικᾶ ἐξόριστος: **Κ α ἰ γ ι α τ ἰ** διαφωνεῖ μὲ τὰ σχήματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, **κ α ἰ γ ι α τ ἰ** ἀδυνα-

τεῖ νὰ βρεῖ ἕναν ἐσωτερικὸ εἰρμό, γιὰ νὰ συλλάβει καὶ νὰ καθηλώσει τὸν διασπασμένο ἑαυτό του...».

Εἶναι φανερὸ πὼς καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις γίνεται μιὰ ἀστήριχτη γενίκευση. Μιὰ προσπάθεια νὰ κριθεῖ ὀλόκληρη ἡ κοινωνία καὶ ὀλόκληρη ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία μὲ βάση τὴν ἀγχώδη ψυχολογία, τὴν ἰδεολογικὴ κρίση καὶ τὸ ἱστορικὸ ἀδιέξοδο ποὺ ἀντιμετωπίζει ὁ κόσμος τῆς ἀρχουσας τάξης.

Καὶ προηγούμενα, ἰδιαίτερα ὅμως στὸ μεταπολεμικὸ διάστημα, στὸν καπιταλιστικὸ κόσμον προβάλλονται πιὸ ἔντονα καὶ κυριαρχοῦν διάφορα φιλοσοφικὰ ρεύματα (πεσσιμισμός, περσοναλισμός, ὑπαρξισμός κλπ.), ποὺ συμπυκνώνουν καὶ ἐκφράζουν καταστάσεις παρακμῆς, καθὼς παραμορφώνουν καὶ παραγνωρίζουν τὴ ζωντανὴ πραγματικότητα. Ὑποστηρίζοντας τὴν «ἐσωτερικὴ τελείωση» καὶ τὴν «ἀτομικὴ σωτηρία», μετατοπίζουν τὸ ζωτικὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὸ συγκεκριμένον χωρὸ τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος σὲ μεταφυσικὰ ἐπίπεδα, στὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀνύπαρχτη ἐξωζωικὴ δύναμη. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι οἱ δῆθεν ὀρθόδοξες καὶ ἀπολιτικές αὐτὲς φιλοσοφικὲς θεωρίαι ἔχουν πολὺ συγκεκριμένους στόχους καὶ ὤμες πολιτικὲς ἐπιδιώξεις: νὰ καλλιεργήσουν στὶς πλατιῆς μάζες τοῦ λαοῦ τὴ μοιρολατρεία γιὰ νὰ δαιωνίζουσι ἔτσι τὴν ὑποδούλωση καὶ τὴν ἐκμετάλλευση.

Κάτι ἀνάλογο συμβαίνει καὶ μὲ τὴ σύγχρονη ἀστικὴ τέχνη. Πίσω ἀπὸ τὸ θόρυβο γιὰ «ἐπανάσταση» στὶς αἰσθητικὲς ἀναζητήσεις καὶ τὴν κατάργησι τῶν συγκεκριμένων μορφῶν κρύβεται ὁ πιὸ ἀποστεωμένος κομπορμισμός ποὺ καλλιεργεῖ τὴν ὑποταγὴ καὶ τὴ μοιρολατρεία. Κι ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ αἰτία τῆς διάστασης ἀστικῆς τέχνης καὶ κοινοῦ. Γιατὶ ἡ πραγματικὴ τέχνη εἶναι μιὰ ἐκδήλωση τοῦ

ἀνθρώπου πού πηγάζει ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς ἀνάγκες τῆς ζωῆς. Εἶναι μιὰ πράξη τοῦ στρατευμένου πνεύματος, ἀφοῦ ἡ στρατευση εἶναι θεμελιακὸς νόμος τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Κάθε ἀληθινὸ ἔργο τέχνης προϋποθέτει μιὰ ἠθικὴ στάση ἀπέναντι στὴ ζωὴ. Κι ὁ ἠθικὸς παράγοντας ἀποτελεῖ τὴν κύρια ἐσωτερικὴ δύναμη πού κινεῖ τὸν καλλιτέχνη.

Σὲ κάθε ταξικὴ κοινωνία ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη τέχνη — πέρα ἀπὸ τὴν τέχνη πού ἐκφράζει τὰ συμφέροντα τῆς κυρίαρχης τάξης, — πού δὲν βρίσκεται σὲ καμιὰ διάσταση μὲ τὶς πλατιὲς μάζες. Γιατὶ ἡ τέχνη αὐτὴ ἐνσαρκώνει τὴ ζωὴ καὶ τὴν πάλη τῶν πλατιῶν στρωμάτων τῶν ἐργαζομένων, βρίσκεται σὲ πλήρη ἀντιστοιχία μὲ τὴ ζωντανὴ πραγματικότητα. Ἡ τέχνη αὐτὴ ἀναγνωρίζει τὴν ἀσυμφιλίωτη ἀντίθεση ἀνάμεσα στὰ συμφέροντα μιᾶς χούφτας ἐκμεταλλευτῶν καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἑκατομμυρίων ἐργαζομένων. Πιστεύει ὅτι ἡ κοινωνία ὄχι μόνο ἐπιδέχεται μεταβολές, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖ αὐτὲς τὶς μεταβολὲς ζωτικὲς καὶ ἀναπότρεπτες. Κι ἡ Τέχνη αὐτὴ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν τῶν ἀλλαγῶν. Οἱ στρατευμένοι λειτουργοὶ τῆς πιστεύουν ὅτι στὴ σύγχρονη ἐποχὴ ἡ τύχη τοῦ ἀτόμου ἐξαρτιέται ὅλο καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν τύχη τῆς ὁμάδας, τῆς τάξης. Φυσικὰ οἱ πηγὲς ἔμπνευσης τῆς Τέχνης εἶναι συνυφασμένες ἀδιάρρηχτα μὲ τὴν προσωπικὴ ζωὴ τοῦ καλλιτέχνη. Ἡ ζωὴ αὐτὴ ὅμως δονεῖται καὶ θὰ δονεῖται ὅλο καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς κραδασμοὺς τῶν κοινῶν ἰδανικῶν καὶ αἰσθημάτων, ὅπως παρατηρεῖ τόσο εὔστοχα ὁ ἀξέχαστος στοχαστὴς καὶ ποιητὴς Μάρκος Αὐγέρης.

Στὴ σημερινὴ ἐποχὴ, πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴ νικηφόρα πορεία τοῦ σοσιαλισμοῦ, τοῦ παγκόσμιου ἐργατικῶν κινήματος καὶ τῆς ἐθνικοαπελευθερωτικῆς πάλης τῶν λαῶν ἐνάντια στὴ σκλαβιά καὶ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν ἰμ-

περιαλιστικῶν μονοπωλίων, γιὰ τὸν πραγματικὸ καλλιτέ-
χνη δὲν ὑπάρχει ἀδιέξοδος. Ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ στοὺ φωτει-
νὸ Αὔριο στηρίζεται στὶς ἀτράνταχτες ἀλήθειες ποὺ ἔσ-
νοίγει ὁ ἀγώνας τῶν πρωτοπόρων κοινωνικῶν δυνάμεων,
τῶν ἑκατομμυρίων ἐργαζομένων σ' ὅλο τὸν κόσμο.

4.12.1977

“Ένα κενό δεκαετηρίδων στή λογοτεχνική μας παράδοση

Αυτό που κάνει έντύπωση σ' ὅποιον θελήσει νὰ καταπιαστεῖ καὶ νὰ μελετήσῃ τὴν πορεία διαμόρφωσης καὶ ἀνάπτυξης τῆς νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας εἶναι τὸ κενὸ που παρουσιάζει ἡ λογοτεχνική μας παράδοση στὶς πρῶτες τέσσαρες - πέντε δεκαετίες ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ Εἰκοσιένα καὶ τὴν ἴδρυση τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

Δὲν ἐννοοῦμε ὅτι στὰ χρόνια αὐτὰ δὲν γράφτηκαν καὶ δὲν κυκλοφόρησαν λογοτεχνικὰ ἔργα, ἔμμετρα καὶ πεζά. Ἄλλὰ ὅ,τι γράφτηκε δὲν εἶναι δεμένο μὲ τὴν πλούσια νεοελληνικὴ πνευματικὴ καὶ λογοτεχνικὴ παράδοση. Μιὰ παράδοση που οἱ ρίζες της ἀπλώνονται στὰ βάθη τοῦ Βυζαντινοῦ Μεσαίωνα καὶ ἡ ὁποῖα παίρνει ὅλο καὶ περισσότερο ἐθνικὸ καὶ δημοκρατικὸ περιεχόμενο καὶ μορφή, καθὼς, μέσα στὴν ἱστορικὴ πορεία καὶ ἐξέλιξη τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνους, καλλιεργεῖται καὶ διαμορφώνεται ἡ νεοελληνικὴ ἐθνικὴ συνείδηση, που κορυφώνεται μὲ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ Εἰκοσιένα.

Ἡ παράδοση αὐτὴ, που τὴν ἀποτελοῦν τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια, τὰ δημιουργήματα τῆς Κρητικῆς καὶ τῆς